

Vážený pane předsedo, vážené dámy, vážení pánové,

je mi ctí a potěšením moci pronést pár slov poděkování jménem svým i svých kolegů oceněných v kategoriích "mladý vědecký pracovník" a "středoškolský student". V mém případě je navíc tento fakt umocněn tím, že se mi tohoto uznání dostává již podruhé, neboť přesně před 10 lety - v květnu 1997 - jsem byl jedním z těch, kdo měli tu čest převzít na Pražském Hradě Cenu Učené společnosti pro mladé vědecké pracovníky. Takováto situace zákonitě vede k zamyšlení, co všechno se během těchto let ve vědeckém světě změnilo, jaké nové trendy se objevily, či jakých aspektů jsem si všiml, a to jak na domácí půdě, tak v celosvětovém měřítku.

Dovolte mi, abych se s Vámi o dva takové postřehy podělil.

Krátce po onom udělení Ceny US jsem se stal členem redakčních rad dvou vědeckých - t.j. v mém případě matematických - časopisů. V této disciplíně tradičně vévodily země, v nichž má pěstování matematiky dlouholetou tradici a je součástí jejich vědecké kultury; nijak mě proto nepřekvapoval vysoký počet příspěvků, které jsem dostával od autorů z vyspělých evropských zemí, z USA, Japonska, i ze států bývalého východního bloku. S postupem času se však stával stále zřetelnějším příliv rukopisů, pocházejících ze zemí, které jsme byli zvyklí znát spíše jako "země třetího světa": z Indie, Íránu, Turecka, z různých arabských zemí, a především z Číny. Ačkoliv redakce nevede přesnou statistiku, nepřekvapilo by mne zjištění, že v minulém roce již tento příliv převýšil počet příspěvků z oněch zmíněných "tradičních" zemí.

Na tomto fóru bezpochyby není nutno zdůrazňovat, že hlavním příkazem doby pro malou zemi uprostřed Evropy do budoucna je - dovolím si zde citovat ze článku čestného předsedy AV ČR a dřívějšího předsedy US prof. Zahradníka z letošních únorových Sond - "snažit se o vybudování průmyslu na bázi high, very high tech". Všichni jsme si již zvykli na fakt, že se na našem trhu zabydlelo levné oděvní a podobné zboží z východoasijských zemí. Výrobky této provenience se postupně stávají tvrdší a tvrdší konkurencí i v oblasti farmacie, ale viděl jsem už i překvapivě dobré počítačové programy a na jednom veletrhu byl vloni představen cenově velmi výhodný čínský automobil. Mé výše zmíněné pozorování z činnosti v redakčních radách může znamenat jen jediné - totiž že je nevyhnutelné, že stejně tvrdá konkurence nás jednou čeká, či spíše že již klepe na dveře, i v oblasti vědy, a tedy potažmo i při budování oné "high, very high tech". A že Česká republika a naše věda bude mít před sebou nelehký úkol v této konkurenci obstát.

Mluvil jsem teď hlavně o Číně; svůj druhý postřeh jsem si odnesl z pozvání na konferenci v jiné ze zemí, o nichž byla řeč výše, a to z Íránu. Nechci se jakkoli vyjadřovat k současnému politickému uspořádání v této zemi, které se podle mého názoru historicky ukáže být stejně přechodnou záležitostí, jako byly svého času komunistické režimy ve východní Evropě. O čem chci hovořit a co pro mne bylo velkým překvapením je jejich vzdělávací systém. O přijetí na vysoké školy se zde totiž rozhoduje podle jednotných celonárodních zkoušek. Vzhledem k tomu, že téměř dvě třetiny z 72-miliónové populace Íránu tvoří lidé mladší 30 let, skládá tyto zkoušky každoročně přes milión uchazečů. Univerzity pak stanovují kritérium, do jakého umístění jsou ochotny uchazeče přijmout - např. na jedné univerzitě v Teheránu požadují umístění mezi prvními 5000 a na jedné z jejich fakult (medicína) dokonce v prvních 500. To jsou velmi tvrdé podmínky a velmi tvrdá konkurence. Ty, co uspějí,

však čeká adekvátní odměna: například v mé disciplíně, matematice, se tam příjem vysokoškolsky vzdělaných lidí pohybuje mezi 2000-3000 dolary měsíčně. O něčem takovém se většině mých zdejších kolegů může jen zdát, a v zemi, jejíž hrubý národní produkt na jednoho obyvatele je třikrát menší než v ČR a kde litr benzínu stojí v přepočtu něco přes 2 koruny, je to pak něco naprosto pohádkového. Důsledkem této situace je až neskutečný zájem o vzdělání a nesmírné úsilí a kompetice na středoškolské úrovni.

Nejsem zastáncem podobného systému, ale zmiňuji se o něm z jiného důvodu. Jeho důsledkem - jakož i důsledkem jiných, ale podobně silně stimulantních systémů v dalších asijských zemích - je produkce absolventů středních škol či univerzit s velmi silnou průpravou, kteří velmi dobře obstojí v konkurenci i kdekoliv jinde. Kdo nevěří, ať se podívá, kolik je Číňanů, Íránců či Korejců na amerických univerzitách. Tyto univerzity si mohou dovolit takové odborníky přitáhnout a najímat; Česká republika asi ne. To znamená, že při budování oné "high, very high tech", o níž šla řeč výše, budeme odkázáni na náš domácí vzdělávací systém. Bohužel, není jasné, jak jeho absolventi v takové konkurenci v budoucnu obstojí; a co je ještě smutnější, není ani jasné, jak by obstáli ve srovnání např. s absolventy našeho vzdělávacího systému z doby první republiky. Výuka nejdůležitějšího světového jazyka, angličtiny, na našich středních školách mnohdy hýří různými moderními, "přímými" metodami, vesměs používajícími nákladné učebnice zahraničních nakladatelství; jejich studenti se sice velmi rychle naučí domluvit v každém fast-foodu a rozumět hollywoodským filmům bez českého dabingu, ale dojde-li na psaný projev, najdeme v každém odstavci po jedné hrubce. Podobné povrchnosti bychom našli i u jiných předmětů. Přinejmenším diskutabilní je i další novinka – zrušení povinné maturity z matematiky. Stejně tak vzbuzuje rozpaky zuřivý odpor některých institucí i jednotlivých škol, v neposlední řadě soukromých, ke státní maturitě, která by mohla být snad nejférovějším srovnáním úrovně absolventů jednotlivých gymnázií a středních škol.

Vzal jsem své poděkování možná dosti zeširoka; chtěl jsem ale, aby bylo jasné, komu a za co chci nejvíce poděkovat. Jsou to samozřejmě naši kolegové a zaměstnavatelé, kteří se vytvořením vhodného zázemí a tvůrčí atmosféry na pracovištích přinejmenším nepřímo podíleli i na našich vědeckých výsledcích; stejně tak naši vysokoškolští i - především v případě oceněných studentů - středoškolští učitelé, kteří nám dali do vínku základy, na nichž jsme mohli stavět. Jsou to sponzoři, kterým patří dík za to, co věda všude na světě potřebuje nejvíce. Jsou to naše rodiny a blízcí, bez jejichž opory bychom sotva mohli svou vědeckou práci vykonávat. Myslím ale, že náš největší dík patří samotné Učené společnosti ČR, za úsilí, s jakým podporuje českou vědu, za to, jak stimuluje její pěstování a posiluje její společenskou prestiž, jakož i za propagaci vzdělanosti vůbec a potažmo i nutnosti kvalitního vzdělávacího systému, který je pro existenci vědy nezbytným předpokladem. Přejme si proto do budoucna, aby česká věda mohla být taková, jakou naše země bude potřebovat a jakou si zaslouží.

Děkuji za pozornost.

ME